

LESZEK JAWORSKI

Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów i nauczycieli

Spis treści

Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów i nauczycieli

1. Pomoc materialna dla uczniów	5
1.1. Beneficjenci pomocy	6
1.2. Stypendium szkolne	6
1.2.1. Okoliczności uzasadniające pomoc	7
1.2.2. Kryterium dochodowe	8
1.2.3. Zasady obliczania dochodu	11
1.2.4. Formy wypłaty stypendium	14
1.2.5. Refundacja wydatków a stypendium	14
1.2.6. Okres wypłaty świadczenia	16
1.2.7. Wypłata jednorazowa	17
1.3. Zasiłek szkolny	18
1.3.1. Zdarzenia losowe	18
1.3.2. Warunki i formy wypłaty zasiłku	19
1.3.3. Termin złożenia wniosku	21
1.4. Regulamin przyznawania pomocy materialnej	22
1.5. Procedura w sprawie pomocy materialnej	38
1.5.1. Właściwy organ	38
1.5.2. Wszczęcie postępowania	40
1.5.3. Termin złożenia wniosku	42
1.5.4. Uzasadnione przypadki wniesienia podania po terminie	42
1.5.5. Przebieg postępowania	46
1.5.6. Wstrzymanie lub cofnięcie pomocy	51
1.5.7. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń	57
1.6. Finansowanie pomocy materialnej dla uczniów	59
1.7. Programy lokalne lub regionalne	61
1.8. Programy rządowe	62
1.9. Zwolnienie świadczeń od podatku	63

2. Pomoc materialna dla nauczycieli	64
2.1. Prawo do lokalu mieszkalnego	64
2.2. Dodatek mieszkaniowy	65
2.3. Dodatek wiejski	69
2.4. Zasady wypłaty dodatków mieszkaniowego i wiejskiego	71
2.5. Prawo do działki i mieszkania	72
2.6. Jednorazowy zasiłek na zagospodarowanie	73
2.7. Pomoc z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych	76

Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów i nauczycieli

Wstęp

Zapewnienie powszechnego i równego dostępu do wykształcenia jest konstytucyjnym obowiązkiem władz publicznych. Ustawa zasadnicza w art. 70 ust. 4 określa, że zadanie to realizowane jest poprzez stworzenie i wsparcie systemu indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów. Warunki udzielania pomocy określa ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Źródłami finansowania pomocy materialnej dla uczniów są przede wszystkim środki publiczne budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Celem tej pomocy jest zapewnienie sprawiedliwego dostępu do wykształcenia oraz zachęcanie uczniów do lepszych wyników w nauce i sporcie. Wyrównywanie szans edukacyjnych jest celem socjalnym, zaś wspieranie edukacji uczniów zdolnych – celem motywacyjnym. Wiąże się to z faktem, że podział świadczeń następuje według dwóch kryteriów: statusu materialnego rodziny albo osiągniętych efektów w nauce lub sporcie. Istnieje możliwość łącznego korzystania przez ucznia z pomocy o charakterze socjalnym i motywacyjnym.

Pomoc materialna dla uczniów z najbiedniejszych rodzin ma na celu wyrównywanie szans edukacyjnych i umożliwienie im lepszego startu w dorosłe życie. Celem tych działań jest także zapobieganie segregacji uczniów ze względu na sytuację materialną oraz stworzenie im możliwości równego uczestnictwa w życiu społeczności szkolnej. Dlatego w ramach pomocy materialnej dzieci

korzystają z dodatkowych zajęć edukacyjnych, dostają podręczniki szkolne czy posiłki w szkolnej stołówce. Dzięki takim działaniom biedniejsze dzieci mają takie same szanse na zdobycie dobrego wykształcenia jak ich rówieśnicy z zamożniejszych rodzin.

Pomoc materialna o charakterze socjalnym należy się także nauczycielom. Chodzi o świadczenia, które mimo że mają wymiar finansowy, to jednak nie stanowią składników wynagrodzenia. Większość tych świadczeń ma charakter obowiązkowy. Wypłata dodatku mieszkaniowego i dodatku wiejskiego ma zachęcić nauczycieli do podejmowania pracy w środowiskach wiejskich i małomiasteczkowych. Podobną funkcję spełnia prawo nauczyciela do działki gruntu szkolnego. Szczególnym uprawnieniem socjalnym przysługującym tylko tej grupie zawodowej jest jednorazowy zasiłek na zagospodarowanie. Świadczenie to ma nakłonić osoby do podejmowania pierwszej pracy w szkole. Nauczycielom przysługuje także pomoc z zakładowego funduszu świadczeń pracowniczych. Zasady udzielania świadczeń z funduszu określa regulamin. Świadczenia powinny być przyznawane w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o nie, a nie od faktu, czy dana osoba jest nauczycielem czy też innym pracownikiem szkoły. Oceniając sytuację materialną, pracodawca powinien brać pod uwagę dochody osoby uprawnionej, a także dochody członków rodziny pozostających we wspólnym gospodarstwie.

W publikacji omówiono warunki otrzymania pomocy materialnej o charakterze socjalnym przez uczniów i nauczycieli oraz przedstawiono procedurę jej udzielania. Dla ułatwienia i zrozumienia niektórych zagadnień zostały one wyjaśnione w przykładach. Opracowanie zawiera także wybrane wzory niezbędnych dokumentów.

1. Pomoc materialna dla uczniów

Zasady udzielania uczniom świadczeń określone zostały w rozdziale 8a ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (dalej: ustawa o systemie oświaty). **Pomoc materialna** jest udzielana uczniom w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia. To wsparcie ma charakter socjalny. Przewidziana jest także **pomoc o charakterze motywacyjnym**, której celem jest wspieranie edukacji uczniów zdolnych. Wymienione rodzaje wsparcia mogą być łączone. Oznacza to, że **uczeń może korzystać jednocześnie z pomocy o charakterze socjalnym i motywacyjnym**.

Ustawa o systemie oświaty wyróżnia następujące **rodzaje świadczeń pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym**:

- stypendia szkolne,
- zasiłek szkolny.

Do świadczeń pomocy materialnej o charakterze motywacyjnym należą natomiast:

- stypendia za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe,
- stypendium prezesa Rady Ministrów,
- stypendium ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania,
- stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie w wyroku z 23 lutego 2010 r. (sygn. akt III SA/Kr 1337/10), *bezpośrednim celem udzielania pomocy materialnej uczniom nie jest zwiększenie indywidualnej konsumpcji, lecz zapewnienie sprawiedliwego dostępu do edukacji*. Dlatego przyznanie stypendium szkolnego w formie pieniężnej może nastąpić jedynie w przypadku, jeżeli organ przyznający stypendium uzna, że udzielenie stypendium w innej formie (m.in. całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału uczniów w zajęciach edukacyjnych wykraczających poza program nauczania) nie jest możliwe. Forma pieniężna stypendium szkolnego nie daje gwarancji wykorzystania środków budżetowych na rzeczywiste potrzeby dziecka związane z dostępem do edukacji.

1.1. Beneficjenci pomocy

Pomoc materialna o charakterze socjalnym przysługuje **dzieciom i młodzieży od chwili rozpoczęcia przez dziecko realizacji obowiązku szkolnego**. Zasadniczo jest ona zarezerwowana dla uczniów szkół publicznych lub niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych, a także słuchaczom publicznych zakładów kształcenia nauczycieli i kolegów pracowników służb społecznych. **Pomoc przysługuje do czasu zakończenia kształcenia, jednakże nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.**

Po ukończeniu szkoły ponadgimnazjalnej pomoc ta jest wypłacana wyłącznie wskazanym kategoriom słuchaczy i nie obejmuje ona studentów, których świadczenia regulowane są zgodnie z ustawą z 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. Pomoc o charakterze socjalnym przysługuje także uczniom szkół niepublicznych nieposiadających uprawnienia szkół publicznych dla młodzieży i dorosłych oraz słuchaczom niepublicznych zakładów kształcenia nauczycieli. Jednak – co wyraźnie podkreśla art. 90b ust. 4 ustawy o systemie oświaty – **uczniom szkół niepublicznych nieposiadających uprawnień publicznych świadczenia pomocy materialnej nie przysługują od chwili, w której ukończyli oni realizację obowiązku nauki.**

1.2. Stypendium szkolne

Pierwszym ze świadczeń pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym jest stypendium szkolne. Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Bydgoszczy w wyroku z 23 czerwca 2010 r. (sygn. akt II SA/Bd 348/10), pomoc ta **nie ma charakteru uznaniowego**. Kryteria przyznawania stypendium szkolnego są ustalone w sposób zupełny w art. 90d ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty. Wobec tego decyzję w przedmiocie przyznania stypendium szkolnego należy uznać za decyzję związaną. Oznacza to, że **jeżeli uczeń spełnia kryteria ustawowe, to należy przyznać mu stypendium, a jeśli nie spełnia – odmówić przyznania pomocy** (decyzja Samorządowego Kolegium Odwoławczego we Wrocławiu z 14 lipca 2005 r., znak SKO 4701/74/05).